

”מזחלת השלג”

מאת לירוי אנדרסון (18.5.1975 - 29.6.1908)

רבקה אלקושי

על המלחין לירוי אנדרסון (Leroy Anderson)

לירוי אנדרסון, המלחין והמעבד האמריקאי, נודע בעיקר בשל היצירות התזמורתיות הפופולאריות שחיבר, שאחת מהן ”מזחלת השלג” תידון בפרק זה.

אנדרסון נולד בקיימברידג', מסצ'וסטס (Cambridge, Massachusetts) להורים ממוצא שוודי שהיגרו לארצות הברית בילדותם. אמו, אנה מרגרטה (Anna Margareta) הייתה נגנית עוגב בכנסייה השוודית בקמברידג' (Swedish Mission Church) והיא לימדה את בנה לנגן בפסנתר החל מגיל 5, ”ברגע שהיה גבוה מספיק ורגליו הגיעו לדוושות”. אנדרסון הילד המשיך את לימוד הפסנתר בקונסרבטוריון ניו אינגלנד למוזיקה. בהגיעו לגיל 12 החל אביו, ברור אנטון (Anton Bror), פקיד דואר ונגן מנדולינה, ללמד את בנו נגינה בטרומבון. ”היינו משפחה מוזיקלית”, סיפר המלחין לימים. ”בשעות הערב אבא ניגן במנדולינה, אימא ניגנה בגיטרה ואני ליוויתי אותם בפסנתר.” (Woodbury Music Company, 2002). בהגיעו לגיל 13, החל אנדרסון את לימודיו בבית הספר התיכון הלטיני של קיימברידג' כשאביו רכש עבורו טרומבון. האב ביקש להבליט את בנו כמי שצועד בראש תזמורת בית הספר במשחקי הכדורגל של הרווארד. בתקופת התיכון, למד אנדרסון הנער גם נגינה בקונטרבס. הוא כתב שירים לכיתות הבוגרים וניצח על תזמורת בית הספר. בין השנים 1926-1930 למד אנדרסון מוזיקה באוניברסיטת הרווארד (Harvard University Graduate School). שיעוריו כללו הרמוניה, קנון ופוגה, תזמור, וקומפוזיציה. אבל המורים באוניברסיטה לא היו מרוצים מתלמידם. ”הם לא ידעו מה לעשות איתו” מספר מבקר המוזיקה אנטוני קרל טומסיני (Anthony Carl Tommasini).

*במיוחד וולטר פיסטון הקפדני [המורה לתזמור] אבד עצות. הפוגות של לירוי לא התנהגו כמו שפוגות היו אמורות להתנהג. החיבורים המורחבים שלו היו מסורבלים. הוא פשוט בזבז את זמנו בניצוח על להקת הרווארד ובנגינה באקורדיון (Tommasini, 1996).
[תרגום הכותבת]*

כעבור חמש שנים, כאשר אנדרסון סיים את לימודיו בהרווארד וקיבל תואר שני במוזיקה, החלו פקפוקים לעלות שמא קריירה מוזיקלית, רצויה ככול שתהיה, אינה בתחום יכולותיו. מוטב להיות מורה לשפות, חשב והגיש מועמדות להוראת שפות בבית ספר בפנסילבניה. בד בבד המשיך לימודים לקראת דוקטורט בגרמנית ובשפות סקנדינביות: שוודית, דנית, נורווגית, איסלנדית, ונורדית עתיקה, וגם לימד מוזיקה במכללת רדקליף (Radcliffe College). את כישורי השפה ניצל

אנדרסון בשירותו הצבאי כמתרגם במהלך מלחמת העולם השנייה (1942) ובמלחמת קוריאה (1945).

תפנית מכריעה בחיי המוזיקה של אנדרסון חלה בשנת 1936 כאשר ארתור פידלר (Arthur Fiedler, 1894-1979), מנצח צעיר של תזמורת הבוסטון פופס (Boston Pops Orchestra, BPO), וכן למשפחה יהודית שהיגרה לארצות הברית מסקוטלנד, שמע את עיבודיו של אנדרסון לשירים, וזיהה יכולות שהפרופסורים באוניברסיטת הרווארד לא זיהו. קשר ארוך ופרודוקטיבי נרקם בין השניים. פידלר ניצח על יצירותיו של אנדרסון בהופעות הבכורה עד שנת 1950. לאחר מכן, בין השנים 1950-1962, אנדרסון ניצח על הבכורה של 47 מיצירותיו בהקלטות עבור דקה רקורדס (Decca Records).

הקלטותיו של אנדרסון בניצוחו על תזמורות אולפן זכו לפרסום בינלאומי ולהצלחות מסחריות עצומות. הלהיט "Blue Tango", לדוגמא, מכר יותר ממיליון תקליטים, והיה ליצירה האינסטרומנטלית הראשונה שהגיעה לראש מצעד הלהיטים של ארצות הברית (The Billboard charts Hit Parade, 1952).

בעיצומה של פופולריות מסחררת נפטר אנדרסון מסרטן הריאות, והוא בן 66. הותיר אחריו את אלמנתו, אלינור ג'יין פירקה (Eleanor Jane Firke), שלושה בנים, ובת. לאחר מותו, זכה המלחין בכוכב בשדרת הכוכבים של הוליווד על תרומתו לתעשיית ההקלטות, ושמו הוכנס להיכל התהילה של כותבי שירים. ביתו בוודברי, קונטיקט (Woodbury, Connecticut) התווסף לרישום הלאומי של מקומות היסטוריים. כיום, יצירותיו של אנדרסון זמינות בשפע בהקלטות, כולל רבות שהוא הוביל בעצמו, והן מבוצעות על ידי תזמורות ולהקות בכל מיני הרכבים, החל מקבוצות בית ספר ותזמורות "פופ" ועד ארגונים מקצועיים.

יצירותיו של לירוי אנדרסון

אנדרסון ביסס את עצמו כמלחין האמריקאי הבולט של מיניאטורות תזמורתיות ומוזיקה קונצרטנטית קלה.

טווח הסוגות המוזיקליות של אנדרסון קטן, והוא ידע זאת. אומנם ניסה את כוחו בהלחנת קונצ'רטו לפסנתר ב-C בן שלושה פרקים (1953), אך גנז את היצירה אחרי כמה ביצועים, בתחושה שיש בה נקודות תורפה. (משפחתו פרסמה את הקונצ'רטו בשנת 1988). בשנת 1958, הלחין אנדרסון מוזיקה למחזמר של ברודווי "Goldilocks" (זהבה ושלושת הדובים), אולם היצירה לא זכתה להצלחה מסחרית, ואנדרסון לא הוסיף להלחין מחזות זמר. הסוגה המועדפת והמצליחה

של אנדרסון הייתה המיניאטורה התזמורתית. טבלה (2) מציגה חלק מן המיניאטורות התזמורתיות המפורסמות ביותר ומועד חיבורן.

שם היצירה	שנת ההלחנה	
Jazz Pizzicato	ג'אז פיזיקטו	1938
Jazz Legao	ג'אז לגטו	1938
The Syncopated Clock	השעון המסונכרן	1945
Fiddle-Faddle	פידל, פאדל (חטיף פופקורן מתוק)	1947
Serenata	סרנדה	1947
Sleigh Ride	מזחלת השלג	1948
Trompeter's Lullaby	שיר ערש של חצוצרן	1949
The Typewriter	מכונת הכתיבה	1950
The Waltzing Cat	וואלס החתול	1950
Plank, Plank, Plunk!	פלינק, פלנק, פלנק!	1951
Blue Tango	טנגו עצוב	1951
Belle of the Ball	היפיפייה של הנשף	1951
Bugler's Holiday	חופשת החצוצרן	1954
Forgotten Dreams	חלומות נשכחים	1954
Sandpaper Ballet	בלט נייר הזכוכית	1954

טבלה 2. מיניאטורות תזמורתיות מפורסמות מאת אנדרסון

על "מזחלת השלג" (Sleigh Ride) מאת אנדרסון

אנדרסון לא התחיל להלחין את "מזחלת השלג" ביום שלג, אלא דווקא במהלך גל חום של חודש אוגוסט שנת 1946. היצירה הושלמה בפברואר 1948, ובמאי 1948 ניצח ארתור פידלר על הבכורה עם תזמורת הפופ של בוסטון. בדצמבר באותה שנה ניגנו את היצירה בכל חנויות הכלבו בניו יורק. מאז ועד היום "מזחלת השלג" היא קלאסיקה של חג המולד ברחבי העולם הנוצרי, והיא מבוצעת בהרכבים ועיבודים אינספור. אפילו מילים של חג המולד נוספו לקטע התזמורתי על ידי מיטשל פאריש (Mitchell Parish): *"Just hear those sleigh bells jingling"*.

הסגנון המוזיקלי

כל להיטיו של אנדרסון הם אינסטרומנטליים. המלודיות קליטות ואופטימיות, ומושפעות ממוזיקה עממית וג'אז. אנדרסון הרבה להשתמש באפקטים אינסטרומנטליים ולשלב צלילים וגאדג'טים יומיומיים בתזמור. ב"וואלס החתול", לדוגמא, גליסנדי של טרצה בירידה מחקות "מיאו" מתלונן של חתול; ניירות זכוכית ב"בלט נייר הזכוכית" משחזרים את רשרוש הנעלים הרכות של רקדני וודוויל (Vaudeville); וכלי הסולו ב"מכונת הכתיבה" הוא מכונת כתיבה ישנה אמיתית, עם פעמון המאותת שהקלדנית הגיעה לקצה השורה, והיא דוחפת את מנגנון ההזזה

הידני כדי להתחיל שורה חדשה. כיום, כדי לבצע את הגרסה המקורית של "מכונת הכתיבה", מוטל על נגן כלי ההקשה להשיג מכונת כתיבה ידנית שאינה נמכרת עוד.

"מעולם לא כיוונתי להצלחה, לכסף, או לתהילה" אמר אנדרסון, "פשוט עשיתי מה שרציתי, והקהל, כך מתברר, אהב זאת" (The NY Times, 1975). ואולם, לא כל האנשים אהבו את יצירותיו של אנדרסון. תמיד נמצאו מוזיקאים קלאסיים ששללו את החיבורים הפופולאריים. המנצח ואן וויליאמס, שניצח והקליט את יצירותיו של אנדרסון לא נמנה עימם. לדבריו, "המוזיקה של אנדרסון רעננה וצעירה כמו ביום שבו נוצרה"

(Woodbury Music Company, 2002).

מאפיינים מוזיקליים

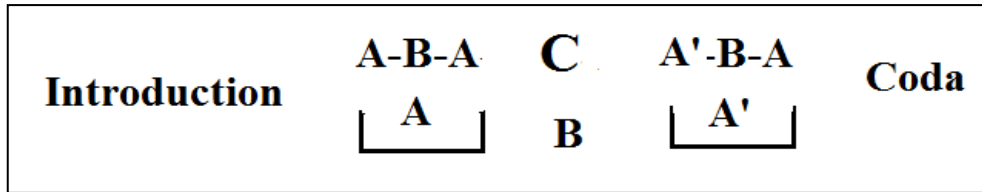
תזמור

כלי ההקשה שהתווספו לתזמורת הסימפונית, דרכי הפקת הצליל שלהם והאפקטים הסונוריים, כל אלה נועדו להמחיש תכנים חוץ מוזיקליים. כלי ההקשה ב"מזחלת השלג" הם תוף באס, תוף צבאי, פעמוני מזחלת, מצלתיים, Whip slap (נקרא גם Slapstick) (צמד תיבות עץ מחוברות בצד אחד ונוקשות זו בזו ליצירת אפקט של הצלפת שוט) ו-Tempo blocks (תיבות עץ חלולות בגדלים שונים).

מבנה היצירה

"מזחלת השלג" היא מיניאטורה במבנה רונדו עם הקדמה (Introduction), וסיומת (Coda) ובתווך, החלק הראשי המכונה "חזוֹרֶת" הוא הפזמון החוזר (Refrain) ברונדו. החזוֹרֶת (A) מופיעה בשלמותה או בואריאציה (A').

היצירה פותחת בהקדמה, אחריה מופיע רצף החלקים ABA ואינטרלוד המוביל לחלק המרכזי C החוזר על עצמו כך שניתן לסמנו כ-C1 / C2. אינטרלוד הדומה להקדמה מוביל לחזרה על החלקים ABA, ולבסוף קודה. התוכנית התמטית היא סימטריה בצורת רא.

תרשים 1. מבנה סימטרי בצורת ראי. טבלה (1) מציגה את חלקי היצירה העיקריים.

חלקי היצירה
הקדמה
חזרת A
חלק B
חזרת A
חלק C
חזרת A'
חלק B
חזרת A
קודה

טבלה 1. חלקי היצירה "מזחלת השלגי"

המאפיינים המוזיקליים של חלקי הרונדו

הקדמה (תיבות 1-8). היצירה פותחת בהכרזה של תרועת חצוצרות (פאנפר), וכלי נשיפה נוספים, במשקל זוגי, בטמפו מהיר, במרווחי קוורטה, קווינטה ואקורד משולש מזיורי במנעד אוקטבה. הפאנפר מורכב מארבעה מוטיבים: תרועה ראשונה (תיבות 1-2); חזרה על התרועה הראשונה (תיבות 3-4); פיתוח המוטיב הריתמי-מלודי של התרועה (תיבות 5-7); ומוטיב קוורטות-קוינטות שמוביל לנושא החוזרת (תיבות 9-12). המקצב הוא סינקופי (התחלה על הפעמה השנייה) והקו המלודי היורד ועולה בעוצמה משווים לפתיחה אופי של הכרזה. דוגמא (1).

דוגמא 1. ההקדמה (פאנפר)

חלק A (תיבות 28-13). חלק המיחזור קליל ושמה, נפתח בקדמה סינקופית (על הפעמה השנייה), משפטים סימטריים של 3+3 תיבות (כמו שאלה ותשובה). המשפט הראשון (4-1 תיבות) מסתיים על הדומיננטה, וחלקו השני הוא חזרה וריאטיבית על "השאלה" עם סיום בטוניקה (4-8 תיבות).
דוגמא (2) מציגה את קו המנגינה של חלק A.

דוגמא 2. קו המנגינה של חלק A

חלק B (תיבות 44-28). חלק B מורכב משני חלקים סימטריים. החלק הראשון מאופיין במקצב טריולה-רבע ומרווח של קוינטה עולה (תיבות 1-9); מוטיב הטריולה חוזר בטרנספוזיציה של סקונדה כלפי מטה (תיבות 10-13); וממשיך לאינטרלוד המבוסס על מוטיב הפאנפר (14-17). כל אלה וכן ההתרחקות מסולם המוצא (בטרנסקריפציה זו של הכותבת המעבר הוא מ C - ל E), יוצרים ניגוד לחומר התמטי של חלק A. דוגמא (3) מציגה את קו המלודיה של אפיזודה B.

דוגמא 3. קו המלודיה של חלק B

חלק C (תיבות 101-63). חלק C מתרחק מסולם המוצא (בטרנסקריפציה זו מ-C ל-A). הוא מורכב משלושה מוטיבים : המוטיב הראשון (תיבות 1-4) מאופיין בחזרה על צליל אחד, הפסקות "צלילת השוט", וסיומת של סקונדה בירידה ; המוטיב השני (תיבות 5-8) הוא טרנספוזיציה של המוטיב הראשון במרווח של טרצה גדולה כלפי מטה ; והמוטיב השלישי (תיבות 9-16) הוא פריודה של 3+3 תיבות. דוגמא (4) מציגה את קו המלודיה של חלק C.

דוגמא 4. קו המלודיה של חלק C

קודה (תיבות 162-149). הקודה מחולקת לשלושה מוטיבים : תרועה בצלילים ארוכים על הדומיננטה (תיבות 1-5) ; זינוק כלפי מעלה בחלקי-16 והטריל ההומוריסטי של נעירת סוס (בדרך כלל בחצוצרה) (תיבות 5-6) ; ולבסוף מוטיב הסיום בטוניקה, כמצופה. דוגמא (5) מציגה את קו המנגינה של הקודה.

דוגמא 5. קו המנגינה של הקודה

סיכום

"מזחלת השלג" מאת אנדרסון היא יצירה תזמורתית קלילה, במבנה רונדו-ראי סימטרי. כל חלקיה לרבות הפתיחה מתחילים במקצב סינקופי על פעמה חלשה. המנגינות בכל חלק קליטות ביותר (מבוצעות גם בשירה עם מילים). שתי החלקים B ו-C מתרחקים מסולם המוצא של החיזור. אפקטים תזמורתיים בכלי הקשה מוסיפים הומור, ועליצות וממחישים את הרעיון של מזחלת שלג קונקרטי. אלה כוללים הצלפות שוט בסלפסטיק, רחש פרסות הסוסים בטמפו-בלוקס, ונעירת הסוס בטרייל החצוצרה.

מעקב בעת האזנה

היצירה פותחת בתרועות חוזרות כמו הייתה זו הכרזה על יציאה למסע. לאחר ההקדמה, פותחת התזמורת במנגינה ערנית ושמחה של חלק A (החיזור) הבנוי כשאלה ותשובה. חלק B מתחיל במקצב טריליה וקפיצת קווינטה ומסתיים במוטיב הפאנפר, ומשם חזרה על חלק A. חלק C פותח בחזרה על צליל אחד ומאופיין בהפסקות "צלפת השוט" על-ידי כלי ההקשה הממחישים את מסע הרכיבה. חלק A חוזר בוריאציה ואחריו מופיעה חזרה על חלק B. היצירה מסתיימת בקודה המתחילה בתרועות וכוללת את הטרייל ההומוריסטי של נעירת הסוס.

הצעות לפעילויות

א. פעילויות בתנועה ונגינה

(1) לימוד תבנית אוסטינטו להקשה על כל הופעה של חלק A (החיזור) המופיע ארבע פעמים ביצירה.

דוגמא 6. מקצב אוסטינטו למופעי המיחזור

(2) שימוש בהצעות ריתמיות של התלמידים להקשת אוסטינטו או הליכה במרחב לפי הופעות הנושא.

(3) תנועה מעגלית ביד ימין בתיבה 1, תנועה דומה ביד שמאל עם בתיבה 2, ושלוש מחיאות כף בתיבה 3

הדוגמאות הבאות 7-8 מציגות מקצבי אוסטינטו אפשריים לחלקים B ו-C.

B

דוגמא 7. מקצבי אוסטינטו לחלק B

C

דוגמא 8. מקצבי אוסטינטו לחלק C

בביצוע פשוטי אוסטינטו יש לגוון את גווני הצליל על ידי החלפת הרכב הכלים בכל חלק. לדוגמא, חלק A יבוצע בהרכב הכיתה כולה (טוטי) והחלקים האחרים על-ידי קבוצת סולנים המנגנים בכלים אידיופוניים מעץ את חלק B, וקבוצת סולנים מנגנים בממברנופונים (תופים שונים) את חלק C.

ב. פעילות בשירה

כאמור, מילים לחג המולד נוספו ליצירה התזמורתית "מזחלת השלג" בשפה האנגלית "Just hear those sleigh bells jingling" (המיחזורת). ננסה כוחנו בחיבור מילים בעברית. להלן דוגמא לחלק C ו"צליפת השוט" (דוגמא 8):

"עגלון פושט ידיים והשוט מונף.

הסוסים קלי רגליים אך השוט על גב."

דוגמא 8. חלק C עם מילים ל"צליפת השוט"

מקורות

"Leroy Anderson house, Woodbury", Connecticut Preservation News, May/June 2013, Volume XXXVI, No. 3, page 9, CT Trust for Historic Preservation.

Anderson, J. V. (2008): Composer Leroy Anderson: Cambridge born and bred. The Newetowne Chronicle. Cambridge Historical Society.

Fennell, F. (1990). Music by Leroy Anderson. *The Instrumentalist*.
https://www.youtube.com/watch?v=k5bnJXR_JcQ

Jablonski, E. (1981). The encyclopedia of American music (Doubleday & Co., Inc. 1981) ISBN 0-385-08088-3

Neumueller, A. (1944). Leroy Anderson. Swedish Press Society.

Pavlakakis, C. (1974). The American music handbook. MacMillan Publishing Co., Inc.

Sherman, A. & Sherman, M., (Eds) (2008). Annual Report dedication to Leroy Anderson. Town of Woodbury.

Smith, J. (2009). Leroy Anderson – Scandinavian review. American-Scandinavian Foundation.

Spalding, E. (1993). Vita: Leroy Anderson. Harvard Review.

Speed, B., Anderson, E., & Metcalf, S. (2004). *Leroy Anderson: A bio-bibliography*. Praeger.

Ledbetter, S. (1975). *100 Years of the Boston Pops*. Boston Symphony Orchestra, Inc.

(Times) The New York Times Archives, (1975). Leroy Anderson wrote pop music. (May 19).

Tommasini, A. (1996). Tuneful gems from a master: Leroy Anderson. *New York Times*. Accessed <https://www.nytimes.com/1996/03/10/arts/recordings-view-tuneful-gems-from-a-master-of-a-lost-art.html> (August 10, 2022).

Tommasini, A. (2020). Not Bach or Beethoven, but Leroy Anderson is the composer for now. *New York Times* (April 22).

Woodbury Music Company, (2002). Leroy Anderson: American composer of light concert music (1908-1975). Accessed <http://www.leroyanderson.com/biography.php#top> (August 10, 2022).